

Doç. Dr. Hakan ÜZELTÜRK

Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Vergi İadesinden Asgari Geçim İndirimine

Halen ülkemizde yürürlükte olan asgari geçim indirimini kavramı konusunda gelişmeler 5615 sayılı 'Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun' ile oluşturulmuştur. O zamanki Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer tarafından tekrar incelenmek üzere Meclis'e iade edilen Kanun, 28.3.2007 tarihinde T.B.M.M.'nde tekrar görüşülerek kabul edildi. Bu düzenleme ile vergi iadesi 1.1.2007'den itibaren kaldırılarak yerine 1.1.2008'den itibaren asgari geçim indirimini getirildi. 2007 senesi ise kanun koyucu tarafından ya unutuldu ya da unutulmayıp unutulmuş gösterilmek suretiyle 2007 senesinde devletin hiçbir ödeme yapmaması sağlanarak vatandaşların bir kere daha hukuka aykırı bir şekilde sıkıntıya sokulmalarına sebebiyet verildi.

Kanun hukuka aykırı bir hükümlerle 1.1.2007 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek şekilde kaleme alınmış olduğundan Kanun'un yürürlük tarihine kadar vergi iadesi amacıyla toplanmış belgelerin ne olacağı hususu da hukuken çözümlenmiş değildir. Bilindiği üzere Anayasamızda hukuk devleti ifadesi olmasına rağmen çıkarılan kanunların geçmiş yılın başından itibaren yürürlüğe sokulması ülkemizde vergiler konusunda sık görülen bir uygulama halini almış bulunmaktadır. İki yakın örnek 2006 senesindeki vergi ziyayı cezası ile ilgili düzenleme ile şu anda yürürlükte olan Kurumlar Vergisi

Kanunumuzdur. Oysa kanunların geriye yürütülmesi Anayasa temelinde hukuk güvenliği ilkesine aykırı bir uygulamadır. Vergiler konusunda mükelleflerin yürürlükte bulunan Kanun'a göre hareket etmeleri bir hukuk devletinde esastır. Daha sonra çıkarılan bir kanunla bazı hakların ve kazanımların ortadan kaldırılması mümkün değildir. Buna rağmen çıkarılan 5615 sayılı Kanun'un gerekçesinde vergide adalet ve eşitliğe uygun olmasının benimsenen temel ilke olduğunun ifade edilmesi ayrı bir tezat olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu Kanun'un Anayasa'ya aykırı düzenlemelerinin iptal edilip edilmeyeceği, edilirse bunun ne zaman olacağı belli olmamakla 1.1.2007 tarihinden Kanun'un yürürlüğe gireceği tarihe kadar alınan fiş ve faturaların her ihtimale karşı saklanması fayda vardır.

Uzun yıllardır vergi sisteminin güvencesini oluşturan vergi iadesi sayesinde aslında idare tam anlamıyla uygulamayı başaramadığı denetim sistemini düşük bir ücret karşılığında mükelleflere yaptırmıştır. Bugün ise bu denetim de ortadan kalkmış bulunmaktadır. Bunun en acı sonucu ise vatandaşlar tarafından artık eskisi kadar fiş ve fatura alınmamasıdır.

Burada üzerinde asıl düşünülmesi gereken konu vergi iadesi alınıp alınmamasından ziyade toplumda fiş ve fatura alıp almama alışkanlığının so-

Üzerinde asıl düşünülmesi gereken konu vergi iadesi alınıp alınmamasından ziyade, toplumda fiş ve fatura alıp almama alışkanlığının sonuçlarıdır.

nuçlarıdır. Bu belgeleri vermemek ve almamak kanunlarımızda suç olarak düzenlenmiş ve cezalandırılmış olmasına rağmen bu konuda toplumda vergi iadesinin kaldırılmasından sonra çok ciddi bir düşme olduğu görülmektedir. Belge düzeninin topluma benimsetilmesi bir ücret mukabilinde olunca fiş ve fatura alınmaması gayet normal olup, ülkemizde kayıtdışılığın boyutlarının oldukça yüksek olmasının sebeplerinden bir tanesi ve belki de en önemlisidir. Zira toplanan vergilerin topluma sağladığı faydayı kişilerin aklına yerleştiremezseniz para verme sona erince insanlar da o işi yapmaktan vazgeçmektedirler.

Bu kapsamda 4.4.2007 tarihli ve 26483 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”da ücretin gerçek usûlde vergilendirilmesinde asgarî geçim indirimi uygulanacağı, bu indirimin mükellefin kendisi için %50’si, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için %10’u, çocukların her biri için ayrı ayrı olmak üzere; ilk iki çocuk için %7,5 diğer çocuklar için %5’i olduğu hükmüne bağlanmıştır.

Bu düzenlemeye paralel olarak Sayın Başbakan vergi iadesinin yerine geçen asgari ücret indirimini hatırlatarak, bekârları evlenmeye çağırınca vergi iadesinin neden kaldırıldığı konusu kendilerine anlatılmayan ve kendileri de anlamakta güçlük çeken vatandaşlarımız yaptıkları hesaplamalarla oluşan tezatları dile getirmişlerdir. Özellikle asgari geçim indiriminde sözkonusu olan düşük avantajlara karşı bazı vatandaşlar resmi olarak evlenebilmek için, sağlık raporuna 125 YTL, muhtara 15 YTL, evlenme cüzdanına 26 YTL, nikâha 50 ila 250 YTL ödenmesi gerektiğini belirtmiş, bir başka vatandaş ise, “Şimdi biz fiş toplamayıp, yerine çocuk mu yapacağız?” diyerek konuya mizahi açıdan bakarak açıklık istemiştir. Bu durumda ülkemizde çocukların sayısı ve durumu göz önüne alındığında vergi-

ler bakımından bu kadar önemli bir konunun daha çok çocuk yapılmasına ve eşin çalışmamasına bağlanması hatalı bir yaklaşım olmuştur..

Bu gelişmeler yaşanırken ülkemizde vergi konularının ele alınma biçimi konusundaki ilginç durumlar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Hükümet bir yandan vergi iadesini kaldırarak fiş ve fatura toplayanlara bazı ödemelerde bulunmaktan vazgeçmiş, diğer yandan bu uygulamaya ödeme farklılığı yoluyla aşağıdaki gibi devam etmiştir.

Gelir İdaresi Başkanlığı, Vergi Dairesi Başkanlıklarına da bir yazı göndererek, çocuklara yönelik “Ülkemi Seviyorum, Belgemi Alıyorum” kampanyaları düzenlenmesini istemiş bunun üzerine ülke genelinde il merkezi ve ilçelerdeki ilköğretim okullarında eğitim görmekte olan öğrencilerin katıldığı kampanyalar düzenlenmiştir. Devlet toplanan fiş ve faturalar karşılığında yapılacak çekilişte bilgisayar, bisiklet ve dijital fotoğraf makinası ile çeşitli oyuncaklar dağıtmak suretiyle vergi iadesini nakdi değil aynı olarak gerçekleştirmeye başlamıştır.

Vergi iadesinin kaldırılmasının da etkili olduğu sonuçlardan bir tanesi de bütçe açıklarıdır. Telekom ve TMSF tahsilatları da dahil edilince bütçe açığı rakamlarının aslında kötünün iyisi olduğu görülecektir. Bu kapsamda bu durumdan rahatsız olan idare de belge düzenine ait denetimlere başlanmasına karar vermiştir. Zira vergi dairesi başkanları da belge toplamadaki büyük düşüşe dikkat çekmişlerdir. Bu durum DPT raporlarıyla da ortaya konmuştur. Yılsonu bütçe hedeflerinin yakalanmasında önemli bir risk olduğunu belirten DPT vergi gelirlerindeki düşmeye de dikkat çekmektedir.

Buradaki bir başka problem özel sektör bakımındandır. İşçi ile işveren net ücret üzerinden anlaşıldığında Maliye Bakanlığı düzenlemelerinde bunun işçiye yansıtılacağını belirtmesine rağmen yan-

İşçi ile işveren net ücret üzerinden anlaşıldığında Maliye Bakanlığı düzenlemelerinde bunun işçiye yansıtılacağını belirtmesine rağmen yansıtılmadığında ne olacağı hukuken açık değildir.

Bugün vergi sistemimizde sadece vergi güvenlik önlemlerini değil, aynı zamanda çağdaş vergi kolaylıklarını ve indirimlerini de getirmek gerekmektedir.

sıtılmadığında ne olacağı hukuken açık değildir. Taraflar arasında akdedilen sözleşmenin varlığı problemleri ve yeni ihtimalleri artırmaktadır. Ayrıca hem Gelir İdaresi hem de işverenler işçiler hakkında doğru bilgiler edinmek zorundadırlar. Bu durum ile uygulanacak cezalar sadece küçük yerler bakımından değil özellikle işçi sayısının arttığı yerler bakımından da ciddi problemler yaratabilecektir. Bunun yanında teşvik bölgelerindeki uygulama ile ilgili tereddütler sürmektedir.

Burada bütün uygulama sorunlarını ve çözüm önerilerini belirtmek ayrı ve uzun bir yöntemdir. Bu yazıda sadece konunun farklı boyutları, nereden nereye geldiği ele alınarak asgari geçim indiriminin uygulamada ve vatandaşın zihninde vergi iadesinin yerini almadığı ortaya konmuştur. Burada idare öncelikle altyapıyı ve hukuki zemini oluşturmadığı için problemleri de önleyememektedir.

Yapılan uygulama maddi olarak devletin yararına olup, vatandaşlardan büyük bir bölümü vergi iadesi yoluyla elde ettikleri rakamlara bile ulaşmamışlardır. Ayrıca vergi güvenlik önlemi olarak yıllardır tek başına mücadele eden vergi iadesi kavramının kaldırılması toplumda fiş ve fatura alma seviyelerinin oldukça düşmesine sebep olmuş, bunun sonucu da bütçe açıkları, kayıt dışılık ve vergi bilincinde gerileme olarak maddi zararlardan çok daha fazlasına yol açmıştır. Bu düzenlemelere karşın konuyu bilmeyenlerin yanında bilenlerin de yeterli tepkiyi göstermemesi problemlerin artmasına sebep olmuştur.

Bugün vergi sistemimizde sadece vergi güvenlik önlemlerini değil, aynı zamanda çağdaş vergi kolaylıklarını ve indirimlerini de getirmek gerekmektedir. Bu durum vergilere bakış açısına da olumlu şekilde yansıtacak, toplumda vergi bilincini artıracaktır.